

Oponentský posudek:

Hodnocená bakalářská práce: Veronika Valentová: *Zákaz interrupcí v Polsku jako důsledek a příčina kulturních procesů*, 2023, rkp 46 stran

Univerzita, fakulta, institut: Katedra kulturních a náboženských studií, PdF UHK

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Vedoucí práce: doc. Mgr. David Bouma, Ph.D.

Oponent práce Lukáš de la Vega Nosek, Ph.D.

Hodnocení vedoucího práce:

Originálnost a vhodnost tématu: **A**

Myšlenkové zpracování, invence: **B**

Metoda práce: **A**

Formální zpracování práce: **A**

Stylistické a gramatické zpracování práce: **B**

Návrh na výsledné hodnocení: A

Otázka k obhajobě: *Ve své práci na straně 20 zmiňujete empirické funkcionalisty. Zmiňujete zde: „Lidskou bytostí je člověk od početí do smrti, avšak osobou se člověk stává a osobou také může přestat být.“ Můžete mi prosím, říci příklad těchto myslitelů, kdy a za jakých okolností člověk přestává být osobou? Samotného mne jen zajímá, jak argumentují.*

Podrobně:

I) Originálnost a vhodnost tématu (navržené hodnocení A)

Téma je naprosto skvělé, velmi důležité a vhodné pro bakalářskou práci. Interrupce jsou obecně velmi zajímavým a podnětným tématem pro zpracování v bakalářské práci. Současná situace v Polsku s její totalitou zavánějším zákazem interrupcí dává navíc tématu nečekaný rozměr.

Autorka se v práci pokusila také velmi osobitě propojit témata transkulturality, teorii kultury a interrupčního Polska. Bakalářská práce má některé nedostatky, ale je skvělým osobitým domyšlením celého studia a jeho aplikace na soudobé klíčové téma společnosti.

II) Myšlenkové zpracování, invence (navržené hodnocení B)

Aspirantka v *Úvodu* (s. 8-9) skvěle nastiňujete důvody tématu, které studuje, úskalí při jeho sepisování do podoby bakalářské práce, i obsah své práce. Svou práci rozložila do čtyř klíčových kapitol.

Nejprve je to historický kontext problematiky interrupcí v Polsku (2. *Historický kontext interrupcí v Polsku*, s. 10-19). Kapitola shrnuje klíčové kontexty historické, politické, kulturní a náboženské povahy. Výklad je trochu zmatený, často nelogicky, nesystematicky a nechronologicky uspořádaný. Jsou zde i chybné a zavádějící interpretace křesťanského pohledu na interrupci (viz dále).

V druhé kapitole se autorka zamýšlí nad bioetickými otázkami spjatými s interrupcemi (3. *Bioetická perspektiva interrupcí*, s. 20-27). Výklad rozděluje do dvou oblastí. Nejprve předkládá etickou perspektivu práva matky a práva nenarozeného života. Následně sleduje dvě linie: hnutí *pro-life* (odpůrci interrupce) a hnutí *pro-choice* (zastánci interrupce). Toto pojetí není chybné, ale značně zúžené, vynechává řadu odnoží křesťansky motivovaných *pro-choice*, případně sekulárně postavených odpůrců interrupce. Zkrátka neexistují dvě vyhraněné pozice, existuje spektrum pozic tu blíže k *pro-choice*, tu blíže k *pro-life*. Autorka to sice naznačuje (na s. 22, potažmo na s. 40 zde mluví o „*propustnosti*“ v názorech), ale pro jasnější kontext je měla vyjmenovat a zařadit do jakéhosi systematického seznamu. Je taky s podivem, že v celé práci autorka v rámci strategie *pro-life* nezmiňuje téma babyboxů. Je také s podivem, že generalizuje

a o hnutí *pro-choice* hovoří, jako o ideologii zastánců toho, že lidský plod není lidskou bytostí (s. 25). Velmi v této kapitole kvitují obsáhlou *research* co se týče polských prolife hnutí (s. 23-24). V následující kapitole předkládá pohled na důsledky interrupčního zákona v Polsku (4. *Důsledky interrupčního zákona v Polsku*, s. 28-33). Zde autorka předkládá několik kazuistik. Nerozlišuje však mezi vlastními jmény a pseudonymy (onen případ druhé Agaty). Jde o zajímavou kapitolu, která k etickým problémům přidává zásadní argumenty. Bohužel autorka to dále nijak nerozvádí. I jednotlivé případy jsou spíše naznačeny, než dobře vyargumentovány.

Závěrečná kapitola předkládá autorčinu interpretaci v rámci transkulturní reflexe za pomoci Mary Douglas (5. *Transkulturní reflexe prostřednictvím díla Mary Douglas*, s. 34-39). Škoda, že autorka toto téma prolнула do předcházejících kapitol a naznačila pointu své práce. Zvláště v celé práci opakuje téma křesťanského hříchu, kterého nazývá pojetím *nečistoty* (s. 16, 17, 20). Nic proti této koncepci, ale v textu se měla držet emického či konkrétně křesťanské terminologie (hřích, zlo). Teprve zde měla začít hovořit o *nečistotě*.

Reflexe autorky je ovšem nesmírně zajímavá a velmi nosná. Podívat se na celé polské téma prostřednictvím kategorie symbolické antropologie je vskutku zajímavé. Celá myšlenková konstrukce se autorce povedla a skvěle shrnuje její práci. Z toho důvodu práci považuji za jednu z nejlepších v oboru transkulturní komunikace.

Osobně s tímto pohledem ovšem nesouhlasím. Myslím si, že přístup Douglas není adekvátním k tak komplexnímu problému, jakým je zákaz interrupcí v Polsku. Jde o oblast, kde se propojuje právo – filosofie práva - etika – bioetika - náboženství – politika – kultura.... Primárně dle mého soudu jde o etické otázky, resp. o bioetické otázky. To autorka pouze naznačila, v rámci argumentace pro-life a pro-choice. Etice se mohla věnovat více, resp. mohla hlouběji analyzovat etické argumentace prvního a druhého přístupu.

To ovšem není kritika této bakalářské práce. Autorka se osobitě utkala s tradicionalisticky brutalistními zásahy náboženství do politiky a lidských práv žen pohledem kulturologie a symbolické antropologie. Jak sama tvrdí, její výklad není absolutizující, ani jím nechce generalizovat (viz s. 41). Navíc autorka předkládá vše v nosné interpretaci, a nesmírně zajímavou syntézou nechává čtenáře přemýšlet.

Jedinou drobnou vadou na kráse v této syntetické kapitole je, že právě transkulturalitu pouze odbyla větou: „*Záměrně spojuji transkulturní reflexi s konkrétní teorií kultury, protože prostřednictvím univerzálních kategorií můžeme vysvětlit způsob myšlení a chování v různých společnostech a kulturách.*“ (s. 34) Klíčový prvek věty je „univerzální kategorie“, to jsou jistě kategorie transkulturní, ale jaké to jsou? Myslí tím zmiňované prvky Mary Douglas?

V závěru (s. 40-41) pak autorka skvěle a krátce shrnuje své dílo a následuje soupis použitých pramenů a literatury (Bibliografie, s. 42-46).

Struktura práce plně odpovídá tématu a je k němu vhodná.

Oceňuji, že transkulturní reflexe je adekvátní samostatnou kapitolou, nikoliv jen povinným dodatkem.

Několik závažných obsahových nejasností, které nyní uvedu, práci myšlenkově shazují do hodnocení B.

- S. 10: „*Jako na akt, který je proti našemu lidství. Takové pojetí v některých případech přetrvává až dodnes. Mnohdy bývá interrupce spojována s pojmy nečistota a tabu. Hlavním argumentem obou stran se zde stává ochrana lidského života. Jednak na straně ženy, která byla při takovém zákroku ohrožena, jelikož tyto zákroky byly v minulosti lékařsky velice náročné, a zároveň na straně dítěte a nenarozeného života.*“ – nerozumím argumentaci a ztrácím se v ní: (a) akt proti našemu lidství? Opravdu na to takto bylo pohlíženo? Proč to nepodpoříte odkazy? (b) s pojmy nečistota a tabu? Nepředjímáte Douglas příliš brzo? (c) ochrana života: je správný pohled, ale nerozumím následujícím dvěma příkladům (*jedna... a zároveň*)

- S. 10: „Ve 20. letech 20. století, kdy v Sovětském svazu došlo k rozvolnění zákonů a legalizaci interrupcí.“ – proč je legalizace rozvolněním zákonů? Nejde o apriorní stanovisko?
- S. 11: „Následně byl v roce 1932 přijat zákon, který legalizoval interrupce v těchto případech: (1) ze zdravotních důvodů (2) z důvodu znásilnění, incestu a pohlavního styku s dívkou mladší 15 let. Do tohoto roku nezazněla v polském zákoně žádná změna, která by interrupce ospravedlňovala. Polsko se po Sovětském svazu stalo jedinou zemí, která v těchto uvedených případech interrupce legalizovala.“ – zmatečné: do kterého roku? Do toho roku 1932?
- S. 11: „Zákon č. 646/1996 Sb., který byl přijat v roce 1996, umožňuje ženám zažádat o umělý potrat z těchto důvodů po speciálním poradenství a čekací době.“ – z jakých (těchto) důvodů?
- S. 12: „Klíčovým okamžikem pro současné dění je rozsudek z 27. ledna 2021. Tímto rozsudkem byly interrupce v Polsku definovány jako téměř nelegální a jedinou výjimkou je ohrožení života a zdraví matky.“ – když autorka píše o rozsudku, bylo by dobré nastínit případ, který je tímto rozsudkem právně řešen
- S. 12: „Je nám známo několik případů, které nejen, že korespondují s nerespektováním ženských práv stanovených zákonem, ale značně pobuřují a tříští polskou společnost.“ – komu „nám“, autorka si myká? Či „my“ jsou autorka a vedoucí práce? Kdo jsou „my“?
- S. 12: „Střet kultur, transkulturní dialog, ale i určitá kulturní izolovanost, to vše je součástí politického i kulturního pozadí současného Polska.“ – můžete mi říci, kde se v Polsku objevuje transkulturní dialog?
- S. 12: „Za milník v této problematice se dá považovat pád komunismu v Polsku v roce 1989. Polsko se od té doby začalo čím dál více přiklánět ke katolické církvi, což značně ovlivnilo ideologii celého státu.“ – spíše: Polsko se přiklánílo ke zkatolizaci politiky / vliv katolické církve jednoznačně sílil
- S. 13: po odstavci o změnách po roce 1990 přichází další odstavec: „Po druhé světové válce se Polsko ocitlo v krizi a politickým plánem se stalo znárodňování průmyslu, kdy stát následně ovládal většinu průmyslové výroby.“ – proč tento chronologický guláš?
- S. 14: „Provázanost dění v Polsku po druhé světové válce a interrupčního zákona je velice důležitá. Do čela státu se dostává katolická církev, která značně mění přístup k tomuto zákonu.“ – katolická církev se nedostává do čela země, žádný biskup či kněz se nestane prezidentem, ani premiérem, ani ministrem! Spíše se dostává ke kormidlům vliv katolické církve!
- S. 16: „Křesťanský názor není nutně v nesouladu s biologickým pojetím člověka, ale odvíjí se především od faktu, že původcem všeho je Bůh. Toto pojetí bere člověka jako základ a normu, jako jeho přirozenost a jeho poslední cíl. Člověk a Bůh existují v souladu, patří k sobě a vzájemně se nevyklučují.“ – nepřesné, lehce zmatečné: (a) co znamená biologické pojetí člověka, myslíte evoluční? (b) člověk je v křesťanském pohledu základ a norma? Potom se ptám, čeho je člověk základ a norma? (c) následně nerozumím vedlejší větu „Toto pojetí bere člověka norma jako základ a normu, jako jeho přirozenost a jeho poslední cíl.“ – co znamená jako jeho přirozenost a jeho poslední cíl?
- S. 16: „Proto je akt interrupce považován za morálně nečistý a v rozporu s křesťanskou mravností.“ – morálně hříšné, v křesťanské nauce nemluvíme o morální či rituální nečistotě (to může být interpretace dle Douglas, ale nikoliv předložení křesťanského postoje)
- S. 16: „Jako zlo je považováno všechno, co odporuje dokonalosti člověka.“ – spíše vše co odporuje přirozenosti
- S. 17: „Z něj se pak odvíjí přirozený zákon, který má takové znění: „Čiň druhému, jak chceš, aby on činil tobě.“ – přirozený zákon není nikde zapsán, tedy můžete ho jen parafrázovat a rozhodně ne přesně citovat! Dle křesťanské nauky jde např. o participaci na lex divina;

vy zde citujete jakousi parafrázi zlatého pravidla, jak jej pronesl Ježíš, ale to není přirozený zákon; navíc takto formulované pravidlo je v Avestě, hadíthech, u Konfucia...; jak my tedy vysvětlíte, že jej identifikujete jen s křesťanským pojetím přirozeného zákona?

- S. 17: „Umělý potrat je v křesťanské etice považován v každé situaci za mravně nepřijatelný, morálně neospravedlnitelný a eticky nečistý, stejně tak jako případná asistence při takovém úkonu.“ – spíše eticky hříšné, zlé jednání!
- S. 17: „Je zakázáno provádět zákroky, které jsou cílenou cestou k potratu i v případě, kdy je ohrožen život matky. Dítě totiž není považováno za útočníka na zdraví a život matky, proto se nepřipouští jakákoliv cesta, která by ho zbavila života.“ – nesouhlasím; existují koncepty křesťanské etiky, které upřednostňují zdraví matky (princip menšího zla) a proto potrat v tomto případě dovolí
- S. 17: „Papež Jan Pavel II., vlastním jménem Karol Józef Wojtyła, je prvním neitalským papežem původem z Polska a zároveň člověkem, který významně přispívá k chápání problematiky interrupcí v Polsku.“ – (a) je téměř 20 let mrtvý, proč užíváte přítomný čas (je, přispívá)? (b) prvním neitalským papežem? Po 500 letech, před tím jich byla řada
- S. 18: „Na sexualitu nemá být nahlíženo pouze jako na biologický pud, nebo pouze na úlohu, která má za cíl početí dítěte. Sexualitu též chápeme jako součást vzájemné lásky.“ K této větě je pozn. 44: GIDDENS, A. Sociologie, (Přeložil J. Kačab), Nakladatelství Argo, 2005, s. 156 – proč sem autorka vkládá odkaz na sociologa Giddense? Zřejmě on hovoří o JPII? Nebo snad Giddens definuje lásku?
- S. 18-19: „V mnoha případech interrupce v moderní společnosti zdají být ospravedlnitelné hned z několika důvodů. Jedná se o ohrožení života matky, znásilnění, incest, ale též o sociálně ekonomické důvody. Ani v těchto případech není církve benevolentní, protože připravujeme člověka o jakoukoliv naději. Rozhodujeme za někoho, kdo není schopen se bránit a učinit své rozhodnutí sám. Zároveň člověku nenáleží pravomoc rozhodovat o ukončení svého nebo jiného života, to jen v pravomocích Boha.“ – vůbec nerozumím smyslu zařazení tohoto odstavce jako plynulý výklad k JPII
- S. 20: „Morální aspekty umělého potratu jsou zásadním předmětem dialogu o jeho legalizaci či ilegalizaci Velkou spekulací se stává otázka, jestli se jedná o akt ospravedlnitelný nebo morálně nečistý.“ – opětovně morálně nečistý???
- S. 21: „V této souvislosti je na místě se pozastavit i nad tím, jak je vnímán život ženy, která se rozhoduje o tom, zda interrupci podstoupí.“ – tato otázka by neměla být jenom jakési „pozastavení“, ale klíčový úhel pohledu, vždyť jde o práva žen!
- S. 21: „Jestliže se žena pro dítě rozhodne a plánovaně otěhotní, chce mu věnovat lásku, není právo matky ani právo dítěte v žádném rozporu. Problém nastává tehdy, když se žena rozhodne o podstoupení interrupce.“ – tady to je také nějak zmatečné: (a) i když se žena pro dítě nerozhodne a náhle otěhotní, pak přece nemusí jít o žádný problém; (b) následně existuje legislativa, kde se znásilněným ženám, ženám v ohrožení života... Interrupce povoluje (de iure) (c) zdá se spíše, že etická otázka (etický problém) nastává, když není žádný „objektivní“ (lékařský, znásilnění...) důvod k potratu; ovšem i tato žena má své důvody (socioekonomické, náhodný partner, věk: mladá žena, ale i žena ve starším věku...), a ty mohou být měřeny a váženy nakolik jsou eticky přípustné a nakolik eticky přípustné nejsou
- S. 22: „Katolická etika tak nepovoluje interrupce ani v tomto případě.“ To není pravda! Katolická etika není jednotná ani v tomto případě, není to homogenní celek. Princip menšího zla je mnoha katolickými etiky v této souvislosti zmiňován a interrupce po znásilnění je připuštěna, tak jako interrupce při komplikacích a ohrožením života matky.
- S. 23: „Dalším argumentem je disponování s lidským životem bez rozmyslu, kdy se začíná tvořit kultura života na jedno použití.“ – škoda, že toto autorka dále i jen krátce nerozvedla; marně přemýšlím, jak kultura života na jedno použití souvisí s potratem

- S. 23: „*Hnutí Pro život se také negativně staví k otázkám eutanazie, asistované sebevraždy, trestu smrti a válek.*“ – nepřesné a tedy zmatečné; vždyť např. české hnutí pro-life je blízce propojeno s hnutím za znovuoživení trestu smrti a to v rámci katolické církve (viz J. Fuchs a Hnutí pro život!)
- S. 25: „*Co se pohledu na lidský plod týče, podle této ideologie není lidský plod považován za lidskou bytost, tudíž o něm žena může svobodně rozhodovat. V souvislosti s právem na interrupci jsou obhajována ženská práva jako taková, kdy se hnutí snaží podporovat emancipaci žen a rovnoprávnost mezi ženami a muži ve společnosti.*“ – (a) pro-choice nemusí být ideologie! Autorka zde nemístně a nesprávně generalizuje. Možná termínem ideologie myslí, nějaký myšlenkový trust, základ, nějaký myšlenkový koncept, ale klíčové je, že to nedefinuje, ani to takto nevysvětlí. (b) Ne každý zastávající pro-choice zastává tezi, že lidský plod není lidská bytost! (c) ano souhlasím, ženská práva jsou zde v popředí zájmu!
- S. 30: „*Černé protesty započaly v roce 2016 v Polsku jako reakce na navrhovaný zákon, který měl úplně znemožnit provedení interrupci.*“ – proč se tyto protesty nazývají černými se čtenář nedozví!
- S. 31: „*Byla přijata k předčasnému porodu, kde zároveň zažádala o interrupci, protože plod měl minimální šanci na přežití. Lékaři odmítli interrupci vykonat z důvodu, že plodu stále bije srdce, tudíž jim takové rozhodnutí zákon nepovoluje. Po několika hodinách plodu přestalo být srdce. Izabela v těchto hodinách svého života trpěla velkými bolestmi a v důsledku odmítnutí provedení interrupce zemřela na sepsi.*“ – jemně zmatečné, pacientka byla přijata k předčasnému porodu, nebo k interrupci?
- S. 32: „*Silným názorem se stala myšlenka, že Izabela žila život ve zdraví, měla rodinu, přátele a plány do budoucna. I přesto nebyl na její život brán zřetel.*“ – nerozumím argumentaci, jakým způsobem měl být brán zřetel na život ve zdraví, rodinu, přátele a plány do budoucna?
- S. 32: „*Plody nebyly z těla matky odebrány ihned, ale až po dalších dvou dnech od smrti druhého plodu.*“ – klíčová okolnost, která není vysvětlena; proč nebyly mrtvé plody vyjmuty dříve? To muselo mít lékařský důvod. Jinak by mělo jít o klasické zanedbání péče a nemělo by se to primárně řešit skrze problém interrupce.
- S. 33: „*Zároveň i v případech, kdy je ohrožen život matky, a interrupce by tak měla být podle zákona legální, došlo k neprovedení interrupce a úmrtí několika žen.*“ – jak to tedy s tím Polskem je, je plošně zakázána, jakákoliv interrupce, nebo je něco povoleno?
- S. 34: „*K transkulturní reflexi jsem si vybrala dílo Čistota a nebezpečí od antropoložky Mary Douglas.*“ - snad spíše k reflexi nad tématem interrupce skrze Douglas
- S. 36: „*Křesťanská pravidla posvátnosti naopak nekladou důraz na materiální okolnosti, ale odvíjí se od motivů a sklonů jednatelů.*“ – s tím úplně nesouhlasím, což takhle kostel, ikonostas, ikony, eucharistie, nebo obětní prostor v katolických kostelích...; případně prostory jako „klauzura“... - religionisticky nedotažené
- S. 36: „*V primitivních náboženstvích je tedy kategorie nečistoty a posvátnosti nerozlišována. U vyspělých náboženství se kategorie znečištění nebere vůbec v potaz.*“ – proč autorka užívá slovo vyspělá náboženství? A co kam patří? Religionisticky selektivní.
- S. 36: „*Náboženství a rozum nejsou podle některých filosofů v souladu... s těmito myšlenkami je spojován antropolog Robertson Smith.*“ – nerozumím proč tento odstavec zde je, k výkladu nepřináší nic nového

III) Metoda práce (navržené hodnocení A)

Aspirantka se v bakalářské práci zabývá analýzou a interpretací závažného fenoménu interrupce a to v prostředí Polska. Klíčovými metodami je analýza tištěných a online textů. Závěrem pak přidává strhující interpretaci v rámci symbolické antropologie. Metoda je plně postačující tématu a charakteru bakalářské práce.

Sama autorka k metodě hovoří následující:

- S. 8: „Cílem této práce je rozebrat procesy, které vedly a stále vedou k zákazu interrupcí v Polsku. Zároveň je nutné pojmenovat důsledky, které at' na jedné nebo druhé straně mají vliv na život občanů a obyvatel Polska.“
- S. 8: „Tato bakalářská práce bude tvořena zejména analýzou a syntézou české i zahraniční literatury a aktuálních mediálních zdrojů. Následně se v jedné části práce pokusím o vysvětlení některých procesů pomocí symbolické antropologie, k čemuž využiji dílo Čistota a nebezpečí od antropoložky Mary Douglas.“
- S. 38: „Jestliže je podle zkušenosti člověka jistý čin, tedy interrupce, nečistý, bude tak se svou zkušeností pracovat i nadále.“ – (a) kostrbatá věta, (b) zde mi chybí argumentace proč by měla být interrupce nečistá? Zřejmě kvůli tomu, že „narušuje strukturu a systém společnosti“, ale proč to autorka jasněji nepopsala?
- S. 38: „Snažím se pojetí zákazu interrupcí v Polsku interpretovat jako situaci, ve které jsou interrupce považovány za nečisté.“ – s tím úplně nesouhlasím
- S. 38: „Čistota nemusí souviset s morálními principy, ale se strachem z narušení struktury a systému, ve kterém žijeme.“ – ale neukazuje v celé práci sama autorka, že interrupce je převážně etická či bioetická věc?
- S. 41: „Samotná tematika interrupcí bude vždy problematická a plná rozporů. Proto je důležité sledovat ji z vícero perspektiv a snažit se tyto perspektivy pojmenovat i pochopit. Práce se snaží o pochopení těchto perspektiv, ale zároveň o vysvětlení pomocí jedné z teorií kultury. Situace v Polsku už dospěla do bodu, kdy jsou důsledky tragické a polarizace společnosti stále sílí. V této problematice není tak důležité dojít k jednotnému názoru, jako omezit rizikové a tragické důsledky a enormní polarizaci společnosti.“ – klíčová věta, fantastické!

IV) Formální zpracování práce (navržené hodnocení A)

Kromě několika detailů a řemeslně chybně zpracovaných odkazů je tato bakalářská práce formálně skvělá. Trochu ji snižuje jen někdy nejasné formulace a stylistiky, stejně jako některé obsahové nedostatky. Ale poznámky pod čarou jsou v pořádku. Snad autorka mohla více vstoupit i na pole českých výzkumů, trochu mne mrzí absence publikace Radky Dudové (*Interrupce v ČR. Zápas o ženská těla.... Sociologický ústav AV ČR 2012*). Ale jinak autorka bohatě pracuje s cizojazyčnou literaturou, což velmi kvituji.

Některé nedokonalosti:

- S. 34 (to samé platí pro s. 35 a pozn. 89): „Mary Douglas zásadním způsobem ovlivnila moderní antropologické myšlení i další humanitní obory.“ S odkazem v pozn. 88 na DOUGLAS, M. *Čistota a nebezpečí: analýza konceptu znečištění a tabu*. Praha: Malvern, 2014, s. 7. – z toho čtenář pochopí to, že samotná Douglasová o sobě tvrdí, že ovlivnila antropologii! Problém je, že autorka bakalářské práce zde parafrázuje text a myšlenky editora a tvůrce předmluvy Martina Soukupa. Tedy správně v obou poznámkách (č. 88, 89) měl být: Srov. Martin Soukup / SOUKUP, M. „Symbolické teorie Mary Douglasové“, in: DOUGLAS, M. *Čistota a nebezpečí: analýza konceptu znečištění a tabu*. Praha: Malvern, 2014, s. 7-32 (zde 7)
- S. 35-36: chybí zarovnání textu do bloku (i zprava!)
- S. 36: „Další zásadní kategorií je pojem tabu. Tabu posvátnosti a tabu znečištění spolu mohou být v souladu, protože preliterární společnosti mezi posvátným a nečistým nemusí rozlišovat. Tabu, která jsou podmiňována strachem, mají člověka ochránit před negativními silami.“ – to měl být samostatný odstavec, protože uvozuje nové téma tabu

V) Stylistické a gramatické zpracování práce (navržené hodnocení B)

Předkládané bakalářské práci nepomáhá leckdy jistá stylistická neobratnost, která vede k nejasnému pochopení textu. V zásadě ale nejde o nic zásadního. Práci ze stylistického pohledu - i přes následující výčet - hodnotím za B.

Nejasnosti:

- s. 9: „Pozornost zde budu věnovat konkrétním osobám a událostem, které se v důsledku zákazu interrupcí v Polsku stávají nepřehlédnutelnými. Událostem, které si zaslouží pozornost nejen tamní společnosti, ale i nadnárodní zájem.“ – spíše: „Pozornost zde budu věnovat konkrétním osobám a událostem, které se v důsledku zákazu interrupcí v Polsku stávají nepřehlédnutelnými, tedy těm událostem, které si zaslouží pozornost nejen tamní společnosti, ale z mezinárodního pohledu.“
- s. 16: „...Desatera Božích přikázání...“ – proč D? resp. B?
- s. 16: „Důležitým aspektem je zde i otázka důstojnosti člověka, která v křesťanství existuje podle Učitelského řádu Církve už od okamžiku početí.“ – proč U? proč C?
- s. 18: „Ani v těchto případech není církev benevolentní, protože připravujeme člověka o jakoukoliv naději.“ – anakolut? Církev není, protože připravujeme?
- s. 20: „Morální aspekty umělého potratu jsou zásadním předmětem dialogu o jeho legalizaci či ilegalizaci Velkou spekulací se stává otázka.....“ – chybí tečka po slově ilegalizací.
- s. 22: „V závislosti na odlišných názorech se spory prohlubují do sfér, které už nesouvisí pouze s ženami, které se o interrupcích rozhodují, ale prohlubují se do sociálních, kulturních, politických oblastí – oblastí každodenního života.“ – kostrbaté, spíše: ... které už nesouvisí jen s práva žen a jejich příběhy, ale ...
- S. 25: „Hnutí Pro-choice, taktéž hnutí Pro volbu, je opoziční stranou a svojí ideologií se staví proti hnutí Pro-life.“ – opoziční stranou, to zní jak z politiky
- S. 28: „Polská společnost neustále bojuje ve sporu o legalizaci či ilegalizaci interrupcí, což zásadním způsobem zanechává odkaz v dějinách a budoucím vývoji tohoto zákona nejen v Polsku, ale i v ostatních zemích.“ – Polsko bojuje ve sporu, tím zanechává odkaz v dějinách a budoucím vývoji? Opětovně zmatečné.
- S. 29: „Později byla převezena do zařízení neodkladné péče, aby své výpovědi neustále nepřizpůsobovala matce a tlaku ze strany médií.“ – aby své výpovědi neustále nepřizpůsobovala matce? Spíše: Později byla převezena do zařízení neodkladné péče, aby tak své výpovědi neustále neformulovala, podle matčiných názorů, či pod tlakem médií.
- S. 31: „K pochopení aktuální situace je taktéž nutné zmínit případy a důsledky, které vedly k současné krizi v souvislosti s interrupčním zákonem a jeho využitím.“ – případy mohou k něčemu vést; ale důsledky jsou spíše následky něčeho! Tedy zmatečně formulované.
- S. 33: „Ženy v Polsku se dostávají do situace, kdy jim interrupce nemůže být provedena ze socioekonomických, psychických, nebo jiných osobních důvodů.“ – opět zmatečné: je zamítnut socioekonomický důvod, nebo ženy, které jdou se socioekonomickými důvody?
- S. 34: „K transkulturní reflexi jsem si vybrala dílo Čistota a nebezpečí od antropoložky Mary Douglas.“ – spíše: K transkulturní reflexi tématu interrupce v Polsku jsem si vybrala pohled Mary Douglas, jak jej interpretuje v díle Čistota a nebezpečí.
- S. 35: „I v tomto období napsala několik stěžejních děl, například knihu Riziko a Kultura.“ – proč K?
- S. 35: „Zejména víra v nebezpečí nemusí být pouhou manipulací, ale jedná se i o nebezpečí, u kterého se člověk bojí, že si ho přitáhne do života vlastním chováním a jednáním.“ – těžkopádná věta, navrhuji: Zejména víra v nebezpečí nemusí být pouhou manipulací. Může se jednat o takový druh nebezpečí, u kterého se člověk bojí, že si ho přivede do života svým vlastním chováním a jednáním.
- S. 38: „Jak již bylo nastíněno, zásadními kategoriemi jsou v tuto chvíli pojmy nečistoty, tabu a nebezpečí.“ – spíše „Jak již bylo nastíněno, zásadními kategoriemi u Mary Douglas jsou pojmy nečistota, tabu a nebezpečí, se kterými dále budu operovat.“

- S. 38: „Věřícím se v křesťanství dostává jediné zkušenosti, že interrupce je nemorálním, zakázaným činem. Danou zkušenost je pak velice náročné změnit, když člověk dosazuje veškerou víru ve zkušenost, která mu byla prvně dána.“ – tomu vůbec nerozumím, zvláště poslednímu souvětí
- S. 38: „Jestliže je podle zkušenosti člověka jistý čin, tedy interrupce, nečistý, bude tak se svou zkušeností pracovat i nadále.“ – kostrbatá věta, spíše: Jestliže je podle zkušenosti člověka jistý čin nečistý, bude tak s touto zkušeností pracovat i nadále. To přesně platí i pro interrupci.

Souhrnné hodnocení:

Předkládaná bakalářská práce splňuje všechna kritéria sepsaná pro tento typ postupových a závěrečných prací. Drobnými vadami na kráse jsou některé stylistické nejasnosti a kostrbatosti, jako i některé obsahové nedůslednosti a zmatečnosti.

Kvituji však plnými body poslední kapitolu, kde autorka skvěle propojila symbolickou antropologii, kulturní teorii, transkulturní reflexi a polské případy zákazů interrupcí. Jistě by si i tato její interpretace mohla vyžádat hlubší a teoreticky provázanější zpracování, ale vzhledem k tomu, že jde o bakalářskou práci, kdy autorka předložila svůj první oficiální veřejný odborný text, tak jsou její závěry a myšlenkové pochody nadprůměrné.

Žádám a prosím autorku, aby na katedře zůstala a pokračovala ve studiu. Pevně doufám, že se jí podaří připravit projekt, který bude zase v oblasti teorie a interpretace, pro které má jednoznačné předpoklady.

Bakalářskou práci považuji za vynikající, tedy navrhuji ji hodnotit za A.

V Uhlířských Janovicích

Dne 19. 5. 2023

Lukáš de la Vega Nosek